

TILLSYN OCH OLYCKSRAPPORTERING

Sprängämnesinspektionens föreskrifter (SÄIFS 1994:5) om tillsyn och om olycksrapportering i anslutning till lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor

Sprängämnesinspektionens författningssamling

SÄIFS 1994:5

Utkom från trycket den
29 december 1994

Sprängämnesinspektionens föreskrifter om tillsyn och om olycksrapportering i anslutning till lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor;

beslutade den 14 december 1994.

Med stöd av 3, 38 och 41 §§ förordningen (1988:1145) om brandfarliga och explosiva varor föreskrivs följande.

Brandfarliga varor

1 § Sprängämnesinspektionen ansvarar för tillsynen över hanteringen av brandfarliga varor

1. inom Försvarmakten,
 2. vid anläggningar för hantering av naturgas vid ett tryck högre än 4 bar (0,4 MPa),
 3. efter särskilt beslut av SÄI
- vid vissa tekniskt komplicerade anläggningar eller
- där i övrigt skäl föreligger.

Den eller de kommunala nämnder som svarar för räddningstjänsten (räddningsnämnden) ansvarar för tillsynen över hanteringen av brandfarliga varor inom kommunen vid andra hanteringsställen än enligt första stycket.

Sprängämnesinspektionen medger att Försvarmakten i samråd med inspektionen får föreskriva om viss tillsyn över hanteringen av brandfarliga varor inom Försvarmakten och Försvarets materielverk.

2 § Sprängämnesinspektionen får efter samråd med en kommuns räddningsnämnd besluta att nämnden skall ansvara för viss tillsyn som enligt 1 § ankommer på inspektionen.

3 § Utan hinder av 1 § andra stycket får Sprängämnesinspektionen företa tillsynsbesök vid hanteringsställen för vilka räddningsnämnden har tillsynsansvaret.

Explosiva varor

4 § Sprängämnesinspektionen ansvarar för tillsynen över hanteringen av explosiva varor

1. inom Försvarmakten,
2. vid hanteringsställen för vilka inspektionen enligt 23 § förordningen (1988:1145) om brandfarliga och explosiva varor prövar frågor om tillstånd till hanteringen.

Polismyndigheten ansvarar för tillsynen över hanteringen av explosiva varor inom polisdistriktet vid andra hanteringsställen än enligt första stycket.

Sprängämnesinspektionen medger att Försvarmakten i samråd med inspektionen får föreskriva om viss tillsyn över hanteringen av explosiva varor inom Försvarmakten och

Försvarets materielverk.

5 § Sprängämnesinspektionen får efter samråd med polismyndigheten i ett distrikt besluta att polismyndigheten skall ansvara för viss tillsyn som enligt 4 § ankommer på inspektionen.

6 § Utan hinder av 4 § andra stycket får Sprängämnesinspektionen företa tillsynsbesök vid hanteringsställen för vilka polismyndigheten har tillsynsansvaret.

Fördelning av vissa särskilda tillsynsuppgifter

7 § Vid tillämpningen av 24 § förordningen (1988:1145) om brandfarliga och explosiva varor skall med tillsynsmyndigheten förstås Sprängämnesinspektionen om frågan rör hantering inom Försvarmakten och i övrigt räddningsnämnden om frågan rör hantering av brandfarliga varor och polismyndigheten om frågan rör hantering av explosiva varor.

De uppgifter som tillsynsmyndigheterna har enligt 13, 14, 30, 34 och 36 §§ förordningen skall fördelas mellan myndigheterna på samma sätt som tillsynsansvaret är fördelat enligt dessa föreskrifter.

Rapportering av olyckor och tillbud

8 § I fråga om hanteringsställen där enligt 1 § räddningsnämnden eller enligt 4 § polismyndigheten ansvarar för tillsynen skall rapporteringsskyldigheten enligt 19 § förordningen (1988:1145) om brandfarliga och explosiva varor endast avse allvarligare olyckor och tillbud.

Beträffande rapportering av olyckor och tillbud vid hantering av naturgas finns särskilda bestämmelser.

Samverkan mellan tillsynsmyndigheterna

9 § Sprängämnesinspektionen och räddningsnämnden liksom inspektionen och polismyndigheten skall informera varandra om viktigare iakttagelser som görs vid tillsynen.

10 § Räddningsnämnden och polismyndigheten skall snarast underrätta Sprängämnesinspektionen om de olyckor och tillbud som rapporteras till dem enligt 8 §.

11 § Räddningsnämnden och polismyndigheten skall senast den 1 april varje år inlämna en rapport till Sprängämnesinspektionen om tillsynsverksamheten under det närmast föregående kalenderåret.

12 § Sprängämnesinspektionen får ge dispens från dessa föreskrifter om skäl föreligger.

Dessa föreskrifter träder i kraft den 1 januari 1995, då Sprängämnesinspektionens tidigare föreskrifter med samma namn (SÄIFS 1989:2, ändrade SÄIFS 1991:3) upphör att gälla.

ERIK NILSSON

Gunnar-Arne Björkman

TILLSYN OCH OLYCKSRAPPORTERING

Allmänna råd till Sprängämnesinspektionens föreskrifter (SÄIFS 1994:5) om tillsyn och om olycksrapportering i anslutning till lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor

utfärdade den 14 december 1994.

Bakgrund

Enligt lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor utövar Sprängämnesinspektionen (SÄI) den centrala tillsynen över efterlevnaden av lagen samt de föreskrifter och villkor som meddelats med stöd av lagen. På det lokala planet utövas tillsynen, om inte regeringen föreskriver annat, i fråga om brandfarliga varor av den eller de kommunala nämnder som svarar för räddningstjänsten (räddningsnämnden) och i fråga om explosiva varor av polismyndigheten (16 §). Regeringen har i förordningen (1988:1145) om brandfarliga och explosiva varor bemyndigat SÄI att meddela närmare föreskrifter om hur tillsynen skall organiseras (38 §).

Vidare finns i förordningen bestämmelser om skyldigheten att till tillsynsmyndigheten rapportera inträffade olyckor och tillbud vid hantering av brandfarliga eller explosiva varor (19 §). Att hålla sig underrättad om de olyckor och tillbud som sker vid ett hanteringsställe är ett väsentligt inslag i tillsynsmyndigheternas arbete. SÄI har därför funnit det naturligt att meddela de närmare föreskrifterna om skyldigheten att rapportera olyckor och tillbud i samma sammanhang som föreskrifter om tillsynens organisering.

Begreppet tillsyn

Tillsyn är inget entydigt begrepp. Det kan ha varierande betydelse inom olika lagstiftningsområden och myndigheter. Ofta används begreppet liktydigt med kontroll av att lagar och andra bestämmelser efterlevs. Ibland får det i stället beteckna summan av de åtgärder en myndighet vidtar för att främja eller säkerställa att syftet med en lag uppnås. Förutom den rena kontrollverksamheten ingår då också t.ex. att meddela föreskrifter och allmänna råd samt teknisk rådgivning i enskilda fall.

Dessa föreskrifter avser tillsyn endast i betydelsen kontroll av att en verksamhet uppfyller de krav som ställs i lagen, förordningen eller tillämpningsföreskrifterna till dessa eller i villkor som kan finnas för t.ex. hanteringstillstånd eller godkännanden.

Sådan tillsyn sker företrädesvis genom inspektioner på hanteringsställena. Andra uppgifter som en myndighet har enligt lagstiftningen är sådan kontrollverksamhet, t.ex. avsyning eller annat som har samband med tillståndsprövningen, berörs således inte av föreskrifterna om inte annat särskilt sägs.

SÄIs roll i tillsynsverksamheten

Som framgår av föreskrifterna skall räddningsnämnden i fråga om brandfarliga varor och polismyndigheten i fråga om explosiva varor självständigt ansvara för en stor del av

tillsynen. Inom Försvarmakten samt - i den mån SÄI så beslutar - bl.a. vid vissa tekniskt komplicerade anläggningar är dock SÄI tillsynsansvarig. I övrigt skall SÄI som central tillsynsmyndighet dels på olika sätt bistå räddningsnämnderna och polismyndigheterna i deras arbete med tillsyn, dels ha överinseende över hur den lokala tillsynen bedrivs.

Målsättningen är att kunna bistå de lokala tillsynsmyndigheterna främst i följande avseenden:

- Ge ut allmänna råd och informationsmaterial. Det kan t.ex. röra sig om råd om hur tillsynsverksamheten bör bedrivas rent allmänt men också om vad som bör beaktas vid tillsyn av ett visst slag av anläggningar, t.ex. i form av checklistor.
- Lämna råd och information i enskilda tillsynsärenden brevledes eller telefonledes.
- Delta vid tillsynsbesök när den lokala tillsynsmyndigheten begär det.
- Medverka vid utbildning av den lokala tillsynsmyndighetens personal.

Kommentarer till de enskilda paragraferna

Till 1 §

Exempel på tekniskt komplicerade anläggningar som avses i första stycket 3 är raffinaderier och petrokemisk industri. Särskilda skäl enligt samma punkt kan föreligga beträffande de explosivvaruindustrier, där även brandfarliga varor hanteras. Vid sådana anläggningar kan det vara lämpligt att en och samma myndighet, SÄI, svarar för tillsynen över hanteringen både av explosiva varor och av brandfarliga varor.

Beslut som SÄI fattar med stöd av första stycket 3 kommer att tillställas räddningsnämnden i berörd kommun samt ägaren till berörd anläggning.

Den myndighet som ansvarar för tillsynen vid ett visst hanteringsställe har bl.a. att

- ta initiativ till de inspektionsbesök på hanteringsstället som kan behövas,
- till vederbörande framföra de anmärkningar om avvikelser från föreskrifter och villkor som framkommit vid inspektionen samt begära att avvikelserna skall rättas till,
- vid behov meddela de förelägganden och förbud som fordras för att reglerna skall efterlevas,
- att följa upp att framförda krav verkligen leder till rättelse.

Hur ofta ett hanteringsställe skall besökas för tillsyn är något som bör bedömas från fall till fall beroende på verksamhetens karaktär och omfattning, erfarenheter från tidigare tillsynsbesök etc.

SÄI bör bereda räddningsnämnden tillfälle att närvara vid de tillsynsbesök som SÄI gör vid anläggningar enligt första stycket 2 och 3.

Enligt föreskrifterna har SÄI tillsynsansvaret över Försvarmaktens (FM) hantering av brandfarliga (1 §) och explosiva (4 §) varor. Denna hantering kräver en omfattande tillsyn och kontroll, som naturligen i sin helhet inte kan utföras av SÄI. Genom bemyndigandet i SÄIs tillsynsföreskrifter ges Försvarmakten möjlighet att föreskriva om egenkontroll (viss tillsyn) inom ramen för SÄIs övergripande tillsynsansvar.

Med räddningsnämnden avses i dessa föreskrifter såväl räddningstjänsten som den eller de kommunala nämnder som svarar för räddningstjänsten.

Till 2 §

Det kan ibland vara lämpligt och praktiskt att en räddningsnämnd i fråga om hanteringsställen för vilka SÄI har tillsynsansvaret övertar ansvaret för vissa specifika tillsynsuppgifter från SÄI. Innan SÄI fattar beslut med sådan innebörd skall SÄI samråda med berörd räddningsnämnd.

Den som ansvarar för verksamheten på det berörda hanteringsstället bör få yttra sig

innan beslut om delegering fattas. Han skall givetvis informeras om ett sådant eventuellt beslut.

Till 3 §

Exempel på omständigheter som kan föranleda SÄI att företa tillsynsbesök vid ett hanteringsställe för vilket räddningsnämnden har tillsynsansvaret:

- Verksamheten innefattar sådana anordningar och anläggningar som kräver teknisk specialistkompetens hos den som skall utföra tillsynen.
- Verksamheten har drabbats av en olyckshändelse eller ett tillbud vars tekniska bakgrund är särskilt intressant för SÄI att få klarhet i.
- Besöket är ett led i en tillfällig, riktad tillsynskampanj.
- Ägaren eller dennes representant har särskilt begärt att SÄI skall genomföra en inspektion vid hanteringsstället.

Innan SÄI företar ett sådant tillsynsbesök skall SÄI underrätta räddningsnämnden om besöket. Det är önskvärt att nämnden deltar vid besöket. SÄI ansvarar givetvis för att påpeka eventuella avvikelser från föreskrifter och villkor som framkommer vid besöket samt att göra den erforderliga uppföljningen av påpekandena. I övrigt inskränker besöket inte räddningsnämndens ansvar för tillsynen vid hanteringsstället.

Till 4 §

Enligt 23 § förordningen skall SÄI pröva fråga om tillstånd till tillverkning samt till annan hantering eller import av explosiva varor som sker i anslutning till tillverkningen.

Se också kommentarerna till 1 §.

Till 5 §

Jämför kommentarerna till 2 §.

Till 6 §

Jämför kommentarerna till 3 §.

Till 7 §

Enligt 24 § förordningen har tillsynsmyndigheten till uppgift att meddela undantag från förbudet mot öppen eld m.m. för enstaka tillfällen.

De uppgifter för tillsynsmyndigheterna som avses i andra stycket är följande:

- Medge undantag från kravet att anslag skall finnas om förbud mot öppen eld m.m. (13 §).
- Medge undantag från kravet att varningsanslag skall finnas där brandfarliga eller explosiva varor hanteras i vissa fall (14 §).
- Medge försöksdrift av en anordning eller en anläggning för tillståndspliktig hantering av brandfarliga eller explosiva varor (30 §).
- Ta ställning till hur det skall förfaras med explosiva varor för vilka tillståndet till innehav upphört att gälla (34 §).
- Mottaga underrättelse om utsedda föreståndare för hantering av brandfarliga eller explosiva varor (36 §).

De underrättelser om utsedda föreståndare som SÄI mottager bör av SÄI också delges räddningsnämnden respektive polismyndigheten.

Till 8 §

Att få kännedom om inträffade olyckor och tillbud är synnerligen värdefullt för tillsynsmyndigheten. Dels kan myndigheten direkt föra ut erfarenheterna från en viss händelse till andra hanteringsställen med likartad verksamhet, dels bidrar det till den allmänna erfarenhetsuppbyggnaden hos myndigheten.

19 § förordningen har följande lydelse:

"Inträffar en brand- eller explosionsolycka vid tillståndspliktig hantering av brandfarliga eller explosiva varor eller vid hantering av sådana varor inom Försvarsmakten eller Försvarets materielverk, skall den som ansvarar för verksamheten snarast underrätta tillsynsmyndigheten om olyckan. Detsamma gäller om det inträffar ett tillbud som har inneburit allvarlig risk för en sådan olycka."

Föreskrifternas 8 § innebär en inskränkning av nyssnämnda stadgande i fråga om olyckor och tillbud som sker vid hanteringsställen där räddningsnämnden eller polismyndigheten enligt föreskrifterna ansvarar för tillsynen (1 § andra stycket respektive 4 § andra stycket). Sålunda är rapporteringsskyldigheten i sådana fall begränsad till allvarigare olyckor och tillbud. Däremot berör undantaget i föreskrifternas 8 § inte olyckor och tillbud som inträffar på hanteringsställen där SÄI ansvarar för tillsynen. Där gäller rapporteringsskyldigheten enligt 19 § förordningen fullt ut.

Rapporteringsskyldigheten åvilar den som ansvarar för hanteringen, dvs. tillståndshavaren. Då denne vanligtvis är en juridisk person bör någon inom organisationen, t.ex. föreståndaren eller en skyddsingenjör, utses att ansvara för att rapportering sker i förekommande fall.

Rapporteringen behöver ske endast till den myndighet som enligt 1 och 4 §§ ansvarar för tillsynen vid det hanteringsställe där olyckan eller tillbudet ägt rum.

Några formella krav på hur rapporteringen skall gå till ställs inte. Det räcker ofta med ett telefonsamtal. Har t.ex. räddningsnämnden eller polismyndigheten larmats för att göra en insats vid en olycka har rapporteringsskyldigheten därigenom givetvis fullgjorts.

Att rapporteringen skall ske snarast bör uppfattas så att den skall ske senast första vardagen efter det att olyckan eller tillbudet ägt rum. Bestämmelser om rapportering av olyckor och tillbud vid hantering av naturgas finns i 14 kap. sprängämnesinspektionens naturgasföreskrifter (SÄIFS 1987:2)¹.

Bestämmelser om rapportering av olyckor som medfört personskador m.m. finns i 2 § arbetsmiljöförordningen (1977:1166).

Till 9 §

I SÄIs roll som central förvaltningsmyndighet ingår bl.a. att arbeta med frågor av mer övergripande natur, som att meddela föreskrifter och allmänna råd och att verka för en samordnad praxis för den lokala tillsynen. För att detta skall kunna ske på bästa möjliga sätt fordras inte minst en fortlöpande kunskapsåterföring från de lokala tillsynsmyndigheterna till SÄI. Viktigare iakttagelser som görs vid den lokala tillsynen kan därigenom komma till nytta i arbetet med föreskrifter och allmänna råd och - genom SÄIs förmedling - i övriga lokala tillsynsorgans verksamhet.

På samma sätt är det viktigt att iakttagelser av allmänt intresse som SÄI gör i den egna tillsynsverksamheten förs ut till de lokala organen. I det sammanhanget kan nämnas att SÄI har ett system med enkla informationsblad, "SÄI-INFO", som på förekommande anledning ställs samman och skickas ut till berörda intressenter.

Som central tillsynsmyndighet har SÄI också att verka för att reglerna får en enhetlig tillämpning hos de olika räddningsnämnderna och polismyndigheterna. Av det skälet bör dessa myndigheter samråda med SÄI innan beslut fattas i ett ärende som är av principiell natur eller tillhör en ärendetyp som är ny för myndigheten.

Mot bakgrund av 6 § förvaltningslagen (1986:223) bör tillsynsmyndigheten också informera andra myndigheter, t.ex. Yrkesinspektionen eller Elsäkerhetsverket, om iakttagelser som berör deras verksamhet. Det kan vara lämpligt att polismyndigheten informerar berörd räddningsnämnd om iakttagelser som har betydelse för räddningstjänsten.

Till 10 §

Denna paragraf är närmast en precisering av 9 § i fråga om SÄIs behov av information om olyckor och tillbud som inträffar vid hanteringsställen där SÄI inte har tillsynsansvaret.

Rapporteringen kan ske t.ex. per telefon, telefax eller genom att sända en kopia av en insatsrapport eller liknande dokument.

Det kan uppkomma omständigheter som gör att SÄI tillfälligt kan ha behov av en utökad vidareberapportering om olyckor och tillbud utöver vad som anges i föreskrifterna. Ett exempel är om en viss olyckstyp tenderar att öka, vilket kan ställa krav på generella åtgärder från SÄIs sida. SÄI kan då komma med önskemål om att vissa händelser som kommer till den lokala myndighetens kännedom under en viss tid skall vidareberapporteras till SÄI.

Till 11 §

Bestämmelser om årlig rapportering skall ses som ett hjälpmedel för SÄI att kunna fullgöra sin uppgift som central tillsynsmyndighet att verka för en enhetlig tillsynspraxis. Jfr också kommentarerna till 9 §.

Följande statistiska uppgifter bör ingå i rapporten:

- Antalet tillsynsobjekt inom kommunen respektive polisdistriktet.
- Antalet företagna tillsynsbesök under året.
- Antalet meddelade förelägganden.

Därutöver bör ingå de kommentarer i olika avseenden som den lokala tillsynsmyndigheten finner anledning att lämna, t.ex. i fråga om särskilt intressanta tillsynsärenden eller om utfallet av tillsynsverksamheten i förhållande till den uppställda målsättningen.

Om de begärda uppgifterna framgår av en av myndigheten upprättad årsberättelse kan givetvis denna utgöra den önskade rapporten.

ERIK NILSSON

Gunnar-Arne Björkman

¹ Har ersatts av Sprängämnesinspektionens naturgasföreskrifter (SÄIFS 1996:8).